

סקר עמדות בנוגע למבחן יע"ל
ושימוש בעברית בלימודים אקדמיים

דוח מחקר

RR
23-02

דצמבר 2023

הגר לרמן | צור קרליץ | איה ארד-אלישע

דוח מחקר

RR-23-02

ISBN:978-965-502-228-5

סקר עמדות בנוגע למבחן יע"ל ושימוש בעברית בלימודים אקדמיים

הגר לרמן
צור קרליץ
איה ארד-אלישע

דצמבר 2023

1.	תקציר	3
2.	מבוא	5
3.	שיטה	8
4.	ממצאים	10
5.	סיכום	28
6.	נספח טבלאות	31

1. תקציר

הדוח שלפניכם עוסק בסקר עמדות שנערך בקרב בעלי עניין בבחינת יע"ל – בחינה הבדוקת ידע בעברית. הסקר נערך במסגרת רפורמה מתוכננת בבחינה.

כיום בחינת יע"ל בודקת בעיקר קריאה בעברית, וכתיבה בהיקף מצומצם יותר. הבחינה החדשה תבדוק מיומנויות קריאה, כתיבה ושמיעה בעברית. בנוסף, מתוכנן שינוי בפורמט ההעברה של הבחינה, מבחינת נייר ועיפרון לבחינה ממוחשבת.

הסקר התמקד בבעלי עניין המשתמשים בבחינת יע"ל ושהשינויים הצפויים בבחינה רלוונטיים להם באופן ישיר: מועמדים ללימודים וסטודנטים ששפת אימם אינה עברית, חברי סגל אקדמי במוסדות להשכלה גבוהה (שמלמדים, בין השאר, סטודנטים ששפת אימם אינה עברית), וחברי סגל של היחידות להוראת עברית. מכיוון שדוברי ערבית הם הקבוצה הגדולה ביותר מקרב נבחני יע"ל, כמו גם מקרב הסטודנטים שעברית אינה שפת אימם, הסקר התמקד באוכלוסייה זו בלבד.

לצורך המחקר חוברו ארבעה שאלונים מקוונים:

1. לסגל אקדמי ביחידות להוראת עברית במוסדות להשכלה גבוהה
2. לסגל אקדמי שמלמדים סטודנטים דוברי ערבית לתואר ראשון
3. לסטודנטים ערבים במוסדות להשכלה גבוהה (שאלון בערבית)
4. לנבחנים שנבחנו לאחרונה במבחן יע"ל (שאלון בערבית)

השאלונים עסקו בשני נושאים:

מיומנויות שפה – מיומנויות השפה נדרשות בעברית בתואר הראשון, ורמת העברית של סטודנטים ונבחני יע"ל דוברי ערבית.

מבחן ידע בעברית בכניסה לאקדמיה – תפיסות כלפי מבחן יע"ל בפורמט הנוכחי שלו, ותפיסות כלליות לגבי מבחן ידע בשפה העברית בכניסה לאקדמיה למועמדים ללימודים ששפת אימם אינה עברית.

לתפיסת הסטודנטים ואנשי הסגל, שליטה בכל ארבע מיומנויות השפה בעברית נחוצה להצלחה בלימודי התואר הראשון. בנוסף, לצד מיומנויות אקדמיות, גם מיומנויות שפה יום-יומיות נתפסות כחשובות להצלחה בלימודים.

בנוגע לרמת העברית של הסטודנטים, הסטודנטים מעריכים את הרמה שלהם בכל מיומנויות השפה בעברית כגבוהה יותר מכפי שאנשי הסגל מעריכים אותה. אנשי הסגל סבורים שרמת העברית של

הסטודנטים דוברי הערבית מאופיינת בעיקר בשונות גדולה. סטודנטים שרמתם נמוכה מתקשים, לדיווחי הסגל, בכל היבטי הלימודים האקדמיים.

באשר לבחינת יע"ל, הנבחנים סבורים שהיא אינה משקפת נאמנה את רמת העברית שלהם. מצד אחד, הבחינה מואצת והם מרגישים שלחץ הזמן גורם להם לביצוע לא מיטבי. מצד שני, הם סבורים שיש צורך לבחון גם מיומנויות שמיעה ודיבור ורבדים יום-יומיים של השפה כדי לשקף את הידע האמיתי שלהם בעברית. לאור זאת, כמו גם לאור התפיסות בנוגע למיומנויות השפה שנתפסות כחשובות להצלחה בלימודים, נראה שיש מקום לבחון את כל מיומנויות השפה, ולבחון הן עברית אקדמית והן עברית יום-יומית.

לבסוף, בנוגע לפורמט ההעברה של הבחינה, רוב הנבחנים והסטודנטים אינם סבורים שבחינה ממוחשבת או אף הקלדה של החיבור עדיפים על היבחנות בנייר ועיפרון. מומלץ לקיים שיח בנושא עם הנבחנים במסגרת תהליך הפיתוח של הבחינה החדשה, ולתווך להם את השיקולים של מאל"ו בבחירה לעבור לבחינה ממוחשבת.

2. מבוא

מדוע נחוצה רפורמה בבחינת יע"ל?

סקר העמדות נערך במסגרת רפורמה מתוכננת בבחינת יע"ל. הצורך ברפורמה קשור הן למיומנויות השפה העברית שנבדקות בבחינה והן לאופן ההעברה שלה.

- בשנים האחרונות עלה מאוד מספר הנרשמים לבחינת יע"ל, והיא נעשתה גורלית יותר.
 - מבנה הבחינה לא שונה מאז גובש לראשונה. כיום נבדקת בבחינה בעיקר מיומנות הקריאה, ובמידה מוגבלת גם מיומנות הכתיבה. אין ספק שגם מיומנויות השמיעה והדיבור נחוצות לסטודנטים שעברית אינה שפת אמם.
 - לפני כמה שנים נוספה גרסה ממוחשבת לבחינה – בחינת יעלנט, וגם הביקוש לה עולה בהתמדה. נראה שהגיעה העת לבחון מחדש את המבנה של בחינת יע"ל, מתוך הנחה שבעתיד ייבחנו כל הנבחנים בגרסה הממוחשבת של הבחינה. מחשוב הבחינה מאפשר למדוד גם את מיומנויות השפה שאינן נמדדות בבחינה כיום ולהוסיף סוגים חדשים של מטלות במיומנויות שכבר נמדדות בה.
- ביסוס נוסף לצורך ברפורמה בבחינת יע"ל אפשר למצוא בהתפתחויות בתחום האנגלית בהשכלה הגבוהה ובפיתוחו של מבחן חדש הבודק את רמת האנגלית של מועמדים ללימודים אקדמיים. לאחרונה, בעקבות החלטת המל"ג משנת 2019, נעשה שינוי בלימודי האנגלית במוסדות להשכלה גבוהה כך שיקיפו את כל ארבע מיומנויות השפה (ולא קריאה בלבד). בהתאם לכך מאל"ו מפתח בחינה חדשה באנגלית – "האל" שמה – למועמדים ללימודים אקדמיים, שנועדה להחליף את הבחינה הקיימת. הבחינה תהיה ממוחשבת, ותבדוק (בשלב ראשון) גם שמיעה בנוסף למיומנויות הקריאה והכתיבה.

עמדות הנבחנים וסגלי היחידות להוראת עברית

לקראת פיתוח בחינה חדשה שתבחן שליטה בשפה העברית, ניסינו לבחון את עמדותיהם של גורמים רלוונטיים כלפי הבחינה. בדצמבר 2019 שוחחנו עם הלא חורי, רכזת מדיניות אקדמית וחברה בהתאחדות הסטודנטים הארצית. חורי סיפרה כי דוברי ערבית רבים חוזרים על בחינת יע"ל שוב ושוב בניסיון להשיג את הציון הדרוש להם כדי להתקבל ללימודים או כדי לקבל פטור משיעורי עברית במהלכם. ובאמת, עם השנים עלה מספר הנבחנים הניגשים לבחינה יותר מפעם אחת. כך, בשנים 2004-2013 היה שיעור ההיבחנויות החוזרות מכלל ההיבחנויות ביע"ל 41%, ואילו בשנים 2014-2020 עמד שיעור ההיבחנויות החוזרות על 72%. חורי טענה שהבחינה נתפסת בקרב הסטודנטים דוברי הערבית כחסם המקטין את סיכוייהם להשתלב בהצלחה באקדמיה. לטענתה, הבחינה נתפסת כבחינה קשה, ורמת העברית הנדרשת להשלמתה בציון גבוה גבוהה מרמת העברית הנלמדת במרבית בתי הספר התיכוניים דוברי הערבית.

במהלך שנת 2020 שוחחנו עם נציגות מכמה מן היחידות להוראת עברית באוניברסיטאות: כרמיה שובל, שלומית חזני ושלי שלוש-ון דן ברוק מן היחידה להוראת עברית בבית הספר לתלמידי חו"ל באוניברסיטה העברית; דפנה מדר ומירי פרומקין מהיחידה ללימודים קדם אקדמיים באוניברסיטת בן גוריון; וברכה לב מן המרכז ללימודי עברית שבאוניברסיטת תל אביב. השיחות חשפו פער בין תפיסות הנבחנים בנוגע לבחינה לתפיסות סגלי היחידות להוראת עברית בנוגע אליה. הנציגות מן היחידות טענו כי רמת העברית הנדרשת לקבלת ציון גבוה בבחינת יע"ל נמוכה מזו הדרושה ללימודים אקדמיים בפועל, ונציגות כל המוסדות ציינו כי רבים מן התלמידים שנבחנו בבחינה וקיבלו בה ציון גבוה, ואפילו ציון שזיכה אותם בפטור מלימודי עברית, התקשו אחר כך להשתלב בלימודים האקדמיים בלי שיעורי עברית.

טענות חשובות נוספות שעלו מן השיחות עם נציגות אלו נוגעות למאפייני הבחינה והמיומנויות הנבדקות בה. הנציגות העלו את הצורך להרחיב את המיומנויות הנבדקות בבחינה ולבדוק בה לא רק קריאה וכתובה, אלא גם את מיומנויות השמיעה והדיבור. רוב הנציגות טענו גם כי יש צורך לבדוק בהרחבה רבה יותר את מיומנות הכתיבה, והדגישו את חשיבותן של מיומנויות הפקת השפה בכלל ללימודים האקדמיים. צורך זה עלה גם מהשוואה למבחני שפה בולטים מן העולם המיועדים למועמדים ללימודים אקדמיים ששפת האם שלהם אינה שפת הלימודים במוסד שהם מבקשים להתקבל אליו. המבחנים שנסקרו בוחנים ארבע מיומנויות מרכזיות: קריאה, כתיבה, שמיעה ודיבור. עוד ציינו הנציגות כי הן מתרשמות שהבחינה מואצת שלא לצורך, וכי מאפיין זה של הבחינה פוגע לדעתן במידה שבה הציונים בה משקפים את ידיעותיהם של הנבחנים בעברית.

תהליך פיתוח פריטי הבחינה החדשה – החלטות ראשוניות

מאחר שרוב פריטי הבחינה הקיימים בוחנים קריאה, פיתוח של בחינה הבדוקת מיומנויות אחרות מצריך פיתוח של סוגי פריטים חדשים, ובייחוד פריטים הבודקים שמיעה ופריטי כתיבה. הבחירה בין סוגי הפריטים האפשריים הושפעה מכמה החלטות ראשוניות בנוגע למאפייני הבחינה החדשה:

1. **שימוש במחשב** – הבחינה תתבצע באמצעות מחשב, וזאת כדי לאפשר בדיקה של מיומנויות מגוונות בדרך ההולמת את השימוש בהן בימינו.
2. **משך הבחינה** – הבחינה החדשה לא תהיה ארוכה בהרבה מן הבחינה הקיימת. כיום מוקצות לבחינה כ-75 דקות: 55 דקות מוקצות לפריטים תפעוליים (40 דקות לקריאה ו-15 דקות לכתיבה), ו-20 דקות לפריטי קריאה ניסיוניים. במפרט הבחינה הראשוני שגובש מוקצות לחלק התפעולי של הבחינה 76 דקות, ולחלק הניסיוני מוקצות 12-16 דקות. סה"כ 92 דקות לכל היותר.
3. **מואצת** – הבחינה תהיה מואצת פחות מן הבחינה הקיימת.
4. **הפרדה מהבחינה הפסיכומטרית** – היות שהבחינה תהיה מעט ארוכה מן הבחינה הקיימת ותבוצע באמצעות מחשב, היא לא תועבר עוד בצמוד לבחינה הפסיכומטרית.

5. **מיומנות הדיבור** – מיומנות זו תיבדק בשלב השני של פיתוח הבחינה.

6. **תשתית לפיתוח** – פיתוח פריטי הבחינה החדשה יישען על כמה מקורות קיימים:

- מאגר הפריטים של הבחינה הקיימת.
- מבחן הבנת הנשמע שפותח במאל"ו.
- סוגי הפריטים שפותחו עבור בחינת הלא.

הסקר

כחלק מתהליך הפיתוח של הבחינה החדשה, ביקשנו לקבל מידע על תפיסותיהם של בעלי עניין בנוגע לבחינת ידע בעברית בקבלה ללימודים ולמיומנויות השפה העברית הנדרשות מסטודנטים ששפת אימם אינה עברית. התמקדנו בבעלי עניין המשתמשים בבחינת יע"ל ושהשינויים הצפויים בבחינה רלוונטיים להם באופן ישיר: מועמדים ללימודים וסטודנטים ששפת אימם אינה עברית, חברי סגל אקדמי במוסדות להשכלה גבוהה (שמלמדים, בין השאר, סטודנטים ששפת אימם אינה עברית), וחברי סגל של היחידות להוראת עברית. מכיוון שדוברי ערבית הם הקבוצה הגדולה ביותר מקרב נבחני יע"ל, כמו גם מקרב הסטודנטים שעברית אינה שפת אימם, הסקר התמקד באוכלוסייה זו בלבד.

קבלת מידע בנוגע לתפיסות של בעלי עניין כבר בשלב פיתוח הבחינה יכולה להשפיע לטובה על ההלימה בין הבחינה לבין התפיסות הרווחות בקרב קהלי היעד, וכך להקל על קבלת הבחינה החדשה בציבור ועל השימוש בה.

3. שיטה

3.1 הכלים והנשאלים

לצורך המחקר חוברו ארבעה שאלונים מקוונים, שהיו מיועדים לארבע אוכלוסיות נשאלים שונות:

1. לסגל אקדמי ביחידות להוראת עברית במוסדות להשכלה גבוהה
2. לסגל אקדמי שמלמדים סטודנטים דוברי ערבית לתואר ראשון
3. לסטודנטים ערבים במוסדות להשכלה גבוהה
4. לנבחנים שנבחנו לאחרונה במבחן יע"ל.

השאלונים עסקו בשני נושאים:

מיומנויות שפה – מיומנויות השפה נדרשות בעברית בתואר הראשון, ורמת העברית של סטודנטים ונבחני יע"ל דוברי ערבית.

מבחן ידע בעברית בכניסה לאקדמיה – תפיסות כלפי מבחן יע"ל בפורמט הנוכחי שלו, ותפיסות כלליות לגבי מבחן ידע בשפה העברית בכניסה לאקדמיה למועמדים ללימודים ששפת אימם אינה עברית.

השאלונים המיועדים לסטודנטים ולנבחני יע"ל תורגמו לערבית. לשם בקרה על איכות התרגום, נעשה גם תרגום חוזר לעברית של השאלות, ושל קטגוריות מילוליות שסומנו בשאלונים (חוג לימודים וכד'). באף אחד מהשאלונים לא נאסף מידע אישי או מזהה, למעט שאלה שנגעה למגדר ושימשה להפניה לשאלון בלשון נקבה/זכר.

3.2 תהליך העברת הסקר

חברי הסגל האקדמי, סגל הוראת עברית והסטודנטים קיבלו את השאלונים באמצעות מוסדות הלימוד. יצרנו קשר בדוא"ל עם מוסדות שמופיעים ברשימת מקבלי ציוני יע"ל של מאל"ו. הפנייה כללה הסבר על המחקר ובקשה מהמוסד להפיץ את השאלונים. מוסדות שהסכימו לעשות זאת קיבלו נוסחי מייל ייעודיים לשלוש קבוצות הנשאלים. כל אחד מהנוסחים כלל הסבר קצר על המחקר, בקשה להשיב על השאלון ולינק לשאלון המתאים.

לקבוצת נבחני יע"ל נשלחו מיילים מטעם מאל"ו, שכללו הסבר קצר על המחקר, בקשה להשתתף בו ואת הלינק לשאלון המתאים. המיילים נשלחו לנבחנים בשני מועדים רצופים (אפריל ויולי 2022), כחודש לאחר ההיבחנות.

הפצת השאלונים לסטודנטים ולסגל הייתה תלויה בנכונות של המוסדות, והיו מוסדות שלא הסכימו להפיץ את השאלונים מסיבות שונות. מכיוון שכך, מדגם המשיבים אינו מייצג את כלל אוכלוסיית

הסטודנטים או הסגל האקדמי בהשכלה הגבוהה. קושי נוסף נגע לסגל המרצים להוראת עברית: מכיוון שלא בכל המוסדות הוראת העברית נעשית על ידי יחידה פנימית, קבוצת משיבים זו קטנה ביותר.

3.3 עיבוד הנתונים

מהתגובות לשאלות הסגורות הופקו מדדים סטטיסטיים תיאוריים. התגובות הפתוחות סווגו לפי הנושאים שעלו בהן. התגובות הפתוחות בשאלונים בערבית תורגמו לעברית לצורך העיבוד האיכותני. בכל שאלון נעשו פילוחים של תגובות המשיבים לפי משתני רקע רלוונטיים – מגדר, מוסד לימודים/הוראה, ניסיון בהוראת סטודנטים דוברי ערבית, שימוש בעברית בחיי יום-יום ועוד. ברוב הפילוחים לא נמצאו הבדלים עקביים בדפוסי התגובות או פערים משמעותיים, ולכן התייחסנו בדוח רק למשתני הרקע שבהם נמצאו הבדלים בולטים.

4. ממצאים

4.1 המשיבים

בטבלה 1 מופיעים מספרי המשיבים על כל אחד מארבעת השאלונים, ופילוח המשיבים לפי מגדר וסוג מוסד אקדמי.

טבלה 1: מספר (ואחוז) המשיבים על כל שאלון, לפי מגדר ומוסד

סגל הוראת עברית N=40	סגל אקדמי N=989	נבחני יע"ל N=557	סטודנטים N=418		
10 (25%)	402 (41%)	138 (25%)	101 (24%)	גבר	מגדר
27 (68%)	556 (56%)	419 (75%)	317 (76%)	אישה	
3 (8%)	31 (3%)	—	—	לא ענו	
9 (26%)	629 (64%)	—	239 (58%)	אוניברסיטה	מוסד
25 (71%)	302 (31%)	—	171 (42%)	מכללה	
1 (3%)	58 (6%)	—	—	אחר	

כדי שתגובות הנבחים והסטודנטים ייצגו את התפלגותם באוכלוסייה הכללית, הן שוקללו בהתאם לנתוני הלמ"ס. התפלגות הסטודנטים שוקללה לפי ההתפלגות של דוברי ערבית באוניברסיטאות ובמכללות, ולפי מגדר. התפלגות הנבחים שוקללה לפי מגדר. בטבלה 2 מופיעים אחוזי המשיבים לשאלוני הנבחים והסטודנטים לאחר השקלול.

טבלה 2: התפלגות המשיבים לשאלוני הנבחים והסטודנטים (באחוזים), לפי נתוני הלמ"ס ולאחר שקלול, בפילוח לפי מגדר ומוסד

נבחני יע"ל	סטודנטים		
35	33	גבר	מגדר
65	67	אישה	
—	34	אוניברסיטה	מוסד
—	66	מכללה	

4.2 רקע בעברית: נבחני יע"ל וסטודנטים

4.2.1 נבחני יע"ל

רקע בעברית

הרוב הגדול של המשיבים על שאלון נבחני יע"ל (קרוב ל-90%) דיווחו שלמדו עברית בעבר, עוד לפני שנרשמו לבחינה. 75% למדו עברית בבית הספר, והיו כאלה שציינו שלמדו בקורסים מחוץ לבית הספר (כגון אולפן עברית – 12%) או באופן עצמאי (16%) בנוסף או במקום לימודי עברית בבית הספר. רוב המשיבים, כ-70%, משתמשים בעברית בחיי יום-יום. כמחצית מהמשיבים דיווחו שהתכוונו לבחינת יע"ל.

הערכת רמת העברית

הרוב הגדול של נבחני יע"ל (כ-85-90%) העריכו את רמת העברית שלהם כבינונית או כגבוהה בכל ארבע מיומנויות השפה. נראה שכתובה ודיבור הן מיומנויות שבהן הנבחנים חשים שהם שולטים מעט פחות: כ-15% דיווחו שהם שולטים בהן ברמה נמוכה, לעומת כ-7% שענו כך בנוגע לקריאה ולשמיעה. בהלימה עם הערכת רמת העברית, רוב הנבחנים (כ-75%) מאמינים שיצליחו ללא קושי רב להשתלב בלימודים אקדמיים בעברית ללא שיעורי עברית נוספים. 25% סבורים שההשתלבות תהיה להם קשה.

4.2.2 סטודנטים

רקע בעברית

הרוב הגדול של המשיבים על שאלון הסטודנטים (כ-80%) דיווחו שלמדו עברית לפני שהתחילו ללמוד באוניברסיטה או במכללה. כ-90% נבחנו בבחינת יע"ל. כ-40% התקבלו ללימודים עם פטור מלימודי עברית על סמך ההיבחנות, וכ-50% נדרשו ללמוד לפחות קורס אחד בעברית.

4.3 מיומנויות נדרשות בעברית בלימודים אקדמיים

הסטודנטים והסגל קיבלו רשימה של פעולות שסטודנטים נדרשים לבצע במהלך לימודיהם ומצריכות שליטה במיומנויות שפה שונות בעברית, והתבקשו לסמן באיזו מידה סטודנטים צריכים שתהיה להם היכולת לבצען.

ברשימה נכללו:

- מיומנויות קריאה – קריאת טקסטים אקדמיים וקריאת טקסטים יומיומיים (כגון הודעות טקסט)
- מיומנויות כתיבה – כתיבת מטלות אקדמיות מסוגים שונים, פנייה רשמית בכתב לגורמים שונים במוסד הלימודים וכתיבה לא פורמלית
- מיומנויות שמיעה – הבנת הרצאות, הבנת שיחות יומיומיות
- דיבור בעברית – בהקשרים שונים בשיעורים ושיחות יומיומיות

4.3.1 תפיסות הסטודנטים

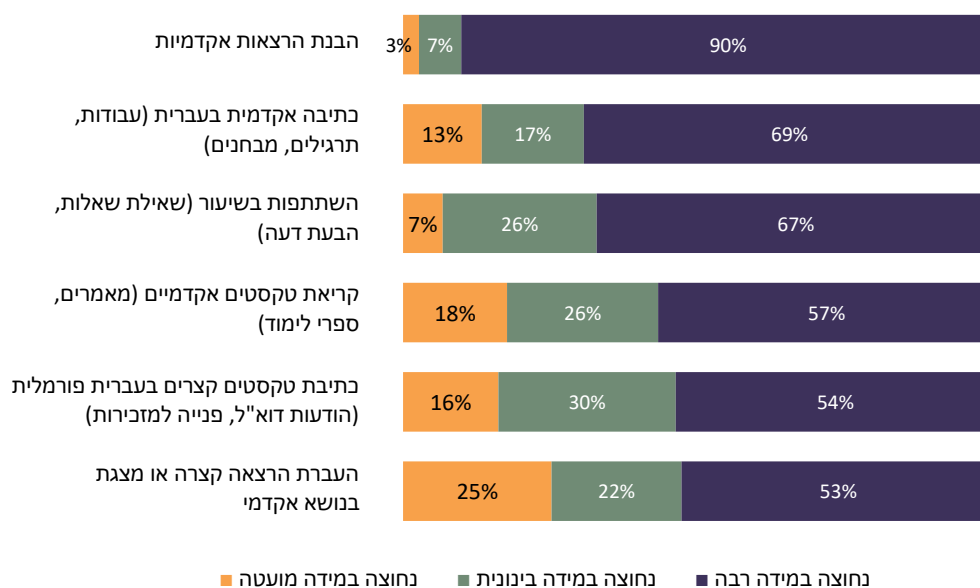
כל הפעולות שהופיעו ברשימה דורגו על ידי יותר ממחצית הסטודנטים כנחוצות במידה רבה, ועל ידי רובם הגדול (בסביבות 90%) כנחוצות במידה בינונית או רבה. סטודנטיות תפסו את כל הפעולות כנחוצות יותר בהשוואה לסטודנטים (לגבי כל הפעולות, אחוז הנשים שבחרו לסמן "במידה רבה מאוד" היה גבוה מאחוז הגברים). לא ניכרו הבדלים בתפיסת נחיצות היכולת לבצע את הפעולות השונות על פי סוג המיומנות השפתית או על פי המידה שבה מדובר בפעולה אקדמית או יומיומית. מעניין לציין כי קריאת טקסטים אקדמיים בעברית הייתה הפעולה האקדמית שאחוז המשיבים הקטן ביותר – 54% – בחר בה כנחוצה במידה רבה, ו-12% סברו שהיכולת לבצע נחוצה במידה מועטה.

בפילוח של תגובות הסטודנטים לפי תחומי הלימוד שלהם נמצאו פערים בין סטודנטים בתחומים כמותיים לסטודנטים בתחומים מילוליים בנוגע לכמה מהפעולות המצריכות קריאה וכתיבה בעברית, או דיבור בהקשרים אקדמיים. בנוגע ליכולת כתיבה בעברית, סטודנטים בתחומים מילוליים, יותר מסטודנטים בתחומים כמותיים, סברו שיכולת כתיבה לא-פורמלית נחוצה במידה רבה בלימודים אקדמיים (64% לעומת 42%), וכך גם יכולת לפנות לגורמים שונים בעברית פורמלית (76% לעומת 57%). 65% מהסטודנטים שלומדים תחומים מילוליים סבורים שיכולת לקרוא מאמרים אקדמיים בעברית נחוצה במידה רבה, זאת לעומת 50% מהסטודנטים בתחומים הכמותיים. נמצא פער גם בנוגע לקריאת טקסטים קצרים בעברית יומיומית: 70% מהסטודנטים בתחומים המילוליים, לעומת 58% מהסטודנטים בתחומים הכמותיים, חשבו שיכולת זו נחוצה במידה רבה. בנוגע למיומנויות דיבור בעברית, נמצא דפוס דומה לגבי העברת הרצאות קצרות או מצגות בעברית (73% מהסטודנטים בתחומים מילוליים, לעומת 55% מהסטודנטים בתחומים כמותיים, סברו שיכולת זו נחוצה במידה רבה) ולגבי התבטאות בשיעורים (81% לעומת 66%).

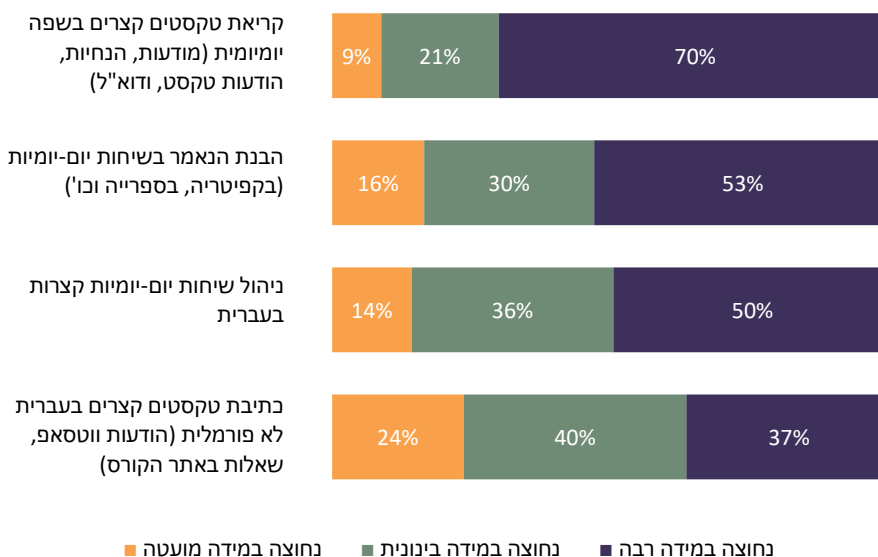
4.3.2 תפיסות אנשי הסגל

בשל הדמיון בדפוס התגובות של חברי הסגל האקדמי הכללי וסגל היחידות להוראת עברית, ובשל המספר הקטן של חברי סגל הוראת עברית שהשיבו לשאלון, איחדנו את תגובות שתי קבוצות חברי הסגל לשאלה זו. התרשימים הבאים מציגים את תפיסותיהם של כל חברי הסגל, בחלוקה לפי מיומנויות אקדמיות ומיומנויות יום-יומיות בעברית.

תרשים 1: תפיסות הסגל בנוגע למיומנויות שפה אקדמיות בעברית הנחוצות להצלחה בלימודים

תרשים 2: תפיסות הסגל בנוגע למיומנויות שפה יום-יומיות בעברית הנחוצות להצלחה בלימודים

רוב המשיבים – למעלה מ-75% – סברו שכל הפעולות ברשימת מיומנויות העברית נחוצות במידה בינונית או במידה רבה להצלחה בתואר הראשון. היכולת להשתתף בשיעורים באופן פעיל ולהבין הרצאות אקדמיות נבחרו באחוזים הגבוהים ביותר כנחוצות במידה רבה או בינונית. קריאת טקסטים אקדמיים בעברית נבחרה כנחוצה במידה מועטה על ידי 18% מהמרצים (בדומה לסטודנטים).

הבדלים בין תפיסות הסגל האקדמי הכללי לסגל הוראת עברית

בדומה לדפוס שנמצא אצל הסטודנטים, גם בקרב חברי הסגל האקדמי לא ניכרו הבדלים בתפיסת נחיצות היכולת לבצע את הפעולות השונות על פי סוג המיומנות השפתית או על פי המידה שבה מדובר בפעולה אקדמית או יומיומית. לעומת זאת, בקרב סגל הוראת עברית ניכרת הבחנה ברורה בין פעולות אקדמיות לפעולות יומיומיות. הפעולות האקדמיות (קריאת טקסטים אקדמיים, הבנת הרצאות, כתיבה אקדמית וכיו"ב) דורגו כנחוצות להצלחה בתואר ראשון יותר מהפעולות היומיומיות (קריאה וכתיבה של טקסטים לא-פורמליים, הבנה ודיבור בשיחות יומיומיות). עם זאת, כל הפעולות דורגו על ידי הרוב הגדול של המשיבים (כ-80% לפחות) כנחוצות במידה בינונית או רבה. מכיוון שמספר המשיבים מקרב סגל הוראת עברית היה קטן, יש להיזהר בפרשנות של הממצאים.

4.4 הערכת רמת העברית של הסטודנטים

4.4.1 הרמה הכללית – תפיסות הסגל האקדמי

באופן כללי, רק 18% מחברי הסגל האקדמי הכללי שהשיבו לשאלון סבורים שרמת העברית של הסטודנטים דוברי הערבית שלימדו מתאימה לנדרש בתואר הראשון, ואילו הרוב הגדול (82%) סבורים שהיא נמוכה מהדרוש. בנוסף, חברי הסגל שהעידו כי הם מלמדים הרבה סטודנטים דוברי ערבית (שהיו כ-60% מהמשיבים) תופסים את רמת העברית של הסטודנטים האלה כנמוכה יותר מאשר חברי סגל שמלמדים מעט סטודנטים דוברי ערבית: 82% מהמשיבים שמלמדים הרבה סטודנטים דוברי ערבית סבורים שרמת העברית שלהם נמוכה מהנדרש בתואר ראשון, לעומת 72% מהמשיבים שמלמדים מעט סטודנטים כאלו.

שונות גדולה ברמת העברית של הסטודנטים

בשאלות הפתוחות העירו חברי סגל רבים מאוד (קרוב ל-100 הערות נכתבו בנושא) שיש שונות גדולה ברמת העברית של הסטודנטים דוברי הערבית. הם הצביעו על הבדלים שקשורים לסוג היישובים שמהם באים הסטודנטים (כפר לעומת עיר), אזור המגורים (סטודנטים ממזרח ירושלים הוזכרו כבעלי רמה נמוכה במיוחד, ואילו סטודנטים ממרכז הארץ ומהמשולש – כבעלי רמה גבוהה), בית הספר שבו למדו, דת (נוצרים ודרוזים צוינו כשולטים בעברית ברמה גבוהה יחסית למוסלמים) ועוד. בהערות רבות הודגש הקיטוב ברמת העברית, למשל:

זה מתחלק באופן דיכוטומי לשתי קבוצות, סטודנטים שניכר שלא יודעים עברית ברמה מספקת ומשתמשים בה רק כאשר הם מוכרחים, וסטודנטים שרמת העברית שלהם היא טובה מאוד, אין הרבה באמצע.

כמה אנשי סגל ציינו שהם מבחינים גם בהבדלים בין מוסדות אקדמיים:

"קיים הבדל מהותי בין רמת העברית של הסטודנטים המגיעים לאוניברסיטה לבין זו של הסטודנטים הלומדים במכללות. עם זאת, בשנים האחרונות חלה ירידה באיכות העברית גם אצל הסטודנטים המגיעים ללמוד באוניברסיטה (מלבד התארים המתקדמים)".

בנוסף, בדומה להערות הסטודנטים בנוגע לשיפור בשליטה בעברית כתוצאה מעבודה או לימודים בסביבה דוברת עברית, גם אנשי סגל העירו שיש שיפור ברמת העברית של הסטודנטים במהלך הלימודים. בהקשר זה, אחד מהמשיבים כתב כי "חשוב לזהות את אלו שמתקשים ולא להתייחס לציבור כאל מקשה אחת." כדאי לציין שבהקשר של השונויות בין הסטודנטים העירו כמה מאנשי הסגל שיש גם סטודנטים שרמת העברית שלהם גבוהה אף יותר משל סטודנטים דוברי עברית.

סטודנטים שרמת העברית שלהם נמוכה

אנשי סגל אקדמי העירו כי סטודנטים שהם מזהים ככאלו שרמת העברית שלהם נמוכה מתקשים בכל היבטי הלימודים: הם מתקשים להבין את הנאמר בשיעורים, לקרוא חומר אקדמי ולבצע מטלות בכתב. אם הם מקבלים סיוע, לא תמיד הוא עוזר. כל אלה, לדבריהם, מובילים להישגים נמוכים ולתופעות שליליות. מרצים כתבו:

"הרמה לעיתים הייתה כל כך נמוכה שהם השתמשו בתוכנת תרגום כדי לתקשר איתי. לא היה סיכוי שהם יצליחו לעבור את הקורס הזה או כל קורס אחר כי הם לא ידעו קרוא וכתוב בעברית".

"לרבים מהם קשה להבין את המתרחש בשיעורים, במיילים השפה שגויה, התרגילים לא כתובים היטב ויש בעיות בהבנת השאלות במבחנים".

"ידיעת העברית של רוב הסטודנטים שלימדתי היא ברמה שמקשה עליהם מאוד להבין הנחיות בשפה אקדמית, להשתמש במושגים רלוונטיים, להתנסח בעברית תקינה, לקרוא טקסטים אקדמיים ברמת מופשטות גבוהה ולהבין נדבכים רבים מהשיעורים התיאורטיים. הדבר מוביל ברוב המקרים להישגים נמוכים, לצורך להיעזר בחונכות (שלא תמיד מסייעת) ולבעיות הקשורות ביושרה אקדמית".

4.4.2 שליטה במיומנויות שפה

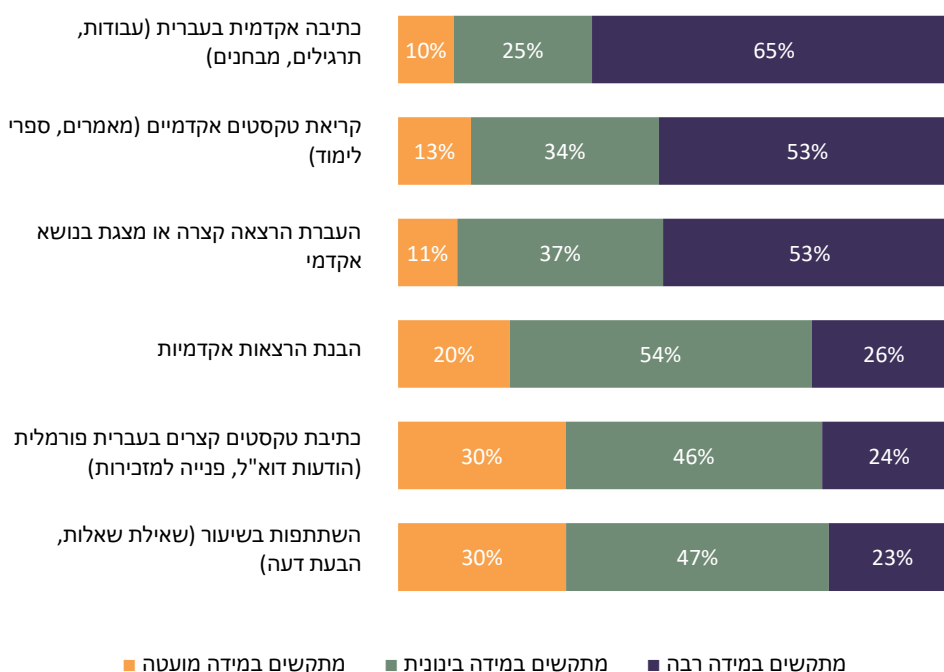
תפיסות הסגל

חברי הסגל האקדמי וסגל הוראת העברית נשאלו באיזו מידה סטודנטים דוברי ערבית שהגיעו לרמת פטור מתקשים בשורה של מיומנויות שפה רלוונטיות ללימודיהם באקדמיה. ניסוח השאלה התמקד בקשיים (ולא ברמת השליטה בצורה ניטרלית) בעקבות הראיונות המקדימים עם נציגות הסגלים

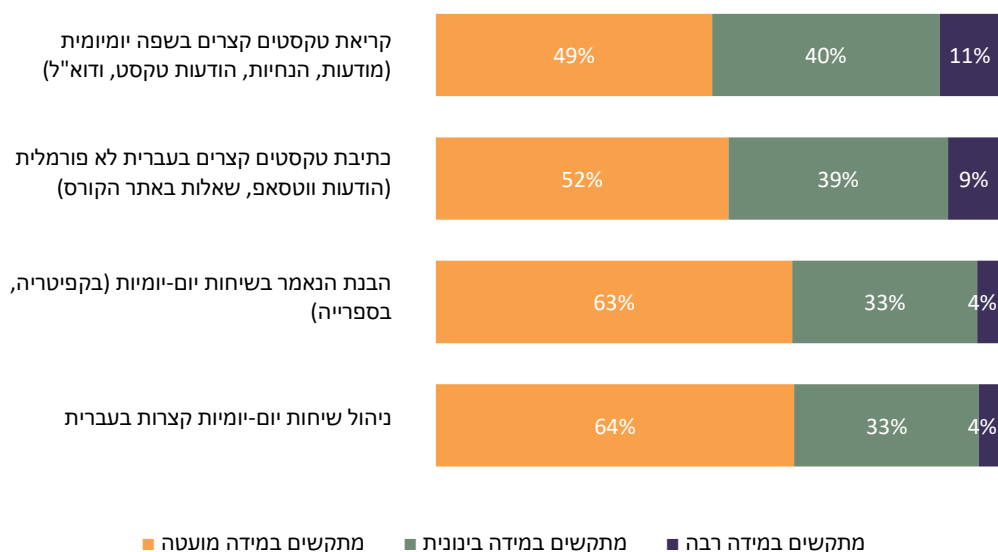
להוראת עברית, שהדגישו שגם סטודנטים דוברי ערבית שהגיעו לרמת פטור מתקשים להשתלב בלימודים אקדמיים ללא שיעורי עברית.

בשל הדמיון בדפוס התגובות של חברי הסגל האקדמי הכללי וסגל היחידות להוראת עברית, ובשל המספר הקטן של חברי סגל הוראת עברית שהשיבו לשאלון, איחדנו את תגובות שתי קבוצות חברי הסגל לשאלה זו. התרשימים הבאים מציגים את תפיסותיהם של כל חברי הסגל, בחלוקה לפי מיומנויות אקדמיות ומיומנויות יום-יומיות בעברית.

תרשים 3: תפיסות הסגל בנוגע למידה שבה סטודנטים דוברי ערבית ברמת פטור מתקשים במיומנויות שפה אקדמיות בעברית

תרשים 4: תפיסות הסגל בנוגע למידה שבה סטודנטים דוברי ערבית ברמת פטור מתקשים במיומנויות שפה יום-יומיות בעברית

המיומנות שבה הסטודנטים מתקשים ביותר, לדעת שתי קבוצות חברי הסגל, היא כתיבה אקדמית בעברית, ואחריה (במדרג יורד) – קריאת טקסטים אקדמיים, הבנת הרצאות אקדמיות, והעברת הרצאה קצרה או מצגת בנושא אקדמי. גם בנוגע להשתתפות שגרתית בשיעור, הכוללת שאילת שאלות והבעת דעות, סבורים רוב אנשי הסגל (כ-75%) שהסטודנטים מתקשים מאוד.

מיומנויות העברית שבהן הסטודנטים הכי פחות מתקשים, לדעת שתי קבוצות המרצים, הן הבנת הנאמר בשיחות יומיומיות וניהול שיחות כאלה, וקריאה וכתיבה של טקסטים קצרים בשפה יומיומית. אפשר לאפיין את המיומנויות שבהן הסטודנטים מתקשים יותר כמיומנויות שפה אקדמיות, ואילו את המיומנויות שבהן הם מתקשים פחות – כמיומנויות שפה הנוגעות לחיי היומיום ואינן מצריכות שפה פורמלית. בנוסף, חשוב להדגיש שוב כי השאלה נגעה לסטודנטים שהגיעו לרמת פטור בעברית, כלומר סטודנטים שמבחינת מוסד הלימודים אינם נזקקים להוראת עברית.

כמעט בכל מיומנויות השפה, סגל הוראת עברית תופס את הסטודנטים כמתקשים יותר מכפי שהסגל האקדמי הכללי תופס אותם. הפערים הגדולים ביותר נמצאו בנוגע לכתיבה אקדמית, קריאת טקסטים אקדמיים, הבנת הרצאות והשתתפות בשיעור.

קשיים בכתיבה ובקריאה: כ-50 אנשי סגל כתבו הערות הנוגעות לקשיים של הסטודנטים בהבנת הנקרא ובהתבטאות בכתב בעברית. אנשי הסגל ציינו תופעות כגון אוצר מילים דל, שגיאות כתיב, דקדוק ותחביר, פיסוק לא נכון ועוד. כל אלה מקשים על הבנת תוצרי הכתיבה של הסטודנטים ופוגעים בשל כך בציוניהם. מבחינת הבנת הנקרא, הוזכר קושי כללי בקריאת חומר בעברית. בנוסף, היו כמה

התייחסויות שנגעו לקשיים ספציפיים שמקשים על הסטודנטים לבטא את יכולתם במבחנים. כמה מרצים הזכירו קושי בהבנת הנחיות כתובות, וכמה התייחסו לפגיעה בציון במבחני ברירה, הדורשים שליטה בדקויות שפתיות:

"יורדות להם הרבה נקודות בציון על חוסר הבנה וכך הממוצע שלהם נפגע בלי קשר לרמתם הלימודית."

"מתקשים מאד בשאלות אמריקאיות שבהן נדרשת הבנת הנקרא ברמה של הבחנה בניואנסים."

כמה אנשי סגל כתבו שיש צורך בתמיכה מסודרת בעברית בסטודנטים שזו אינה השפה הראשונה שלהם כדי שיוכלו להפיק את המרב מהלימודים.

קשיים בשמיעה ובדיבור: כמה הערות התייחסו לכך שהעברית המדוברת שמלמדים את הסטודנטים אינה שימושית:

"אחד הפערים בעיני הוא שהעברית שבפיהם היא ספרותית ולא מדוברת. לעיתים זה יוצר פערים ברמת השיח."

"ההכשרה בעברית שניתנת לסטודנטים דוברי ערבית מתמקדת בשפה שאובה לא שימושית. למשל, ההקפדה על דקדוק עברי נאות בשילוב עם הדקדוק בערבית מובילה את הסטודנטים להרכיב משפטים באופן שנשמע זר לדוברי עברית שפת אם. בעיני הדבר עומד בדרכם של סטודנטים ערבים להשתלב באופן מיטבי, גם בהיבט האקדמי גרידא וגם בהשתלבות החברתית, ועדיף יהיה להקדיש זמן לתרגל שימוש בעברית יומיומית."

ואכן, כמה מאנשי הסגל כתבו שהם רואים שיפור ברמת העברית בקרב סטודנטים שנמצאים בקשרים עם סטודנטים דוברי עברית, ולא נשארים רק בחברה דוברת ערבית.

כ-30 אנשי סגל כתבו שחלק מהסטודנטים נמנעים מלדבר בעברית בשל חוסר ביטחון ביכולת ההתבטאות שלהם, או באופן כללי בשל ביישנות. היו שהעירו שהם שמים לב לתופעה זו בעיקר בקרב סטודנטיות, והיו שקשרו זאת לגילם הצעיר יחסית של הסטודנטים הערבים.

"היו לי סטודנטים שישבו ליד סטודנט ערבי אחר שדיבר עברית כדי שיתרגם להם את כל השיעור. חוסר היכולת שלהם לדבר עברית פוגע בהם מאוד. לפעמים אני לא יודע אם סתם לא מבינים אותי או פשוט לא מבינים את השפה. גם קשה להם מאוד לשאול שאלות כשהם לא מבינים וקשה לי לענות."

"החסם של הסטודנטים הערבים הוא מעבר לשפה. הם מתביישים לשאול שאלות ולשבת בקדמת הכיתה. גם כאשר ההסבר אינו ברור להם, הם לא משקפים זאת."

"שמתי לב שבעיקר סטודנטיות (נשים) שאינן מבינות עברית טוב, לא יגשו לשאול שאלות, ורק בסוף הסמסטר אני אדע שהייתה להן בעיית הבנה."

בכמה הערות הדגישו המרצים שההימנעות מלדבר בכיתה ולשאול שאלות פוגעת בהבנת החומר (וכך גם בציונים), וגם ביכולת של המרצים לדעת מה מצב התלמידים ואם האופן שבו הם מלמדים מותאם לרמתם ועונה על צורכיהם.

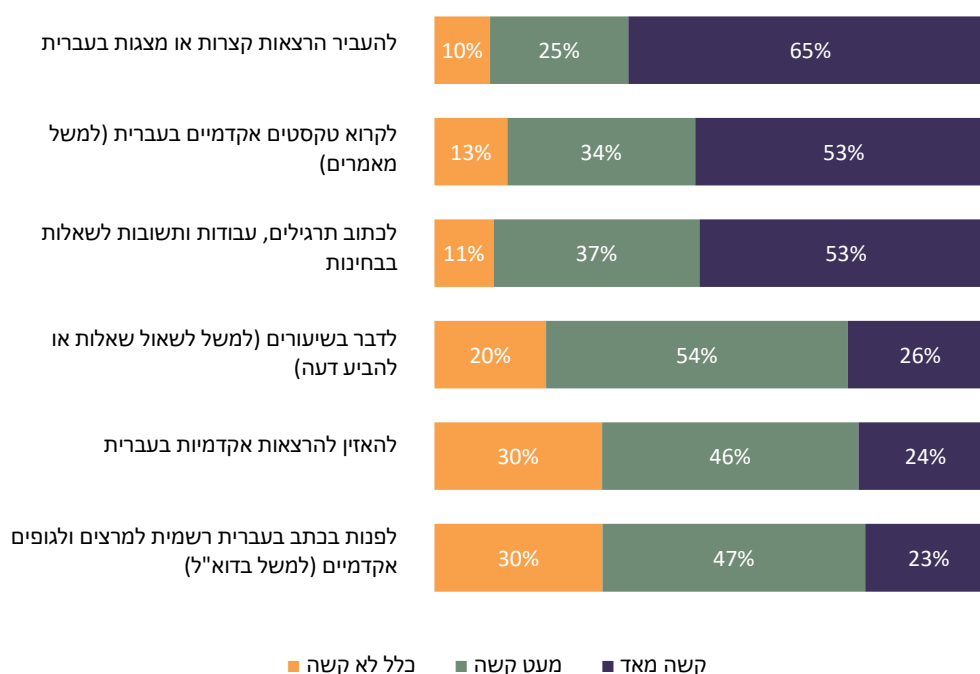
בנוגע להבנת עברית דבורה, כתבו כמה אנשי סגל שאוצר המילים של סטודנטים ערבים רבים מצומצם מדי ואינו מספיק להבנת הרצאות אקדמיות. ככל הנראה הדבר משפיע פחות בחוגים הכמותיים: כמה מרצים העירו שבמדעים המדויקים אפשר להסתדר עם ידיעה שטחית יותר של עברית. עם זאת, יש חשיבות לידיעת מושגים ספציפיים הרלוונטיים לתחום הלימוד.

תפיסות הסטודנטים

השאלה המקבילה בשאלון הסטודנטים התייחסה למידה שבה הסטודנטים חשים קושי בביצוע פעולות שונות בעברית. דפוס התגובות הכללי בקרב הסטודנטים דומה לדפוס שנמצא אצל אנשי הסגל, אך בכל המיומנויות אחוזים קטנים יותר של סטודנטים דיווחו על קושי בהשוואה להערכות המרצים.

בשני התרשימים הבאים מפורטים דיווחי הסטודנטים בנוגע למידה שבה הם מתקשים במיומנויות אקדמיות ובמיומנויות יום-יומיות בעברית.

תרשים 5: תפיסות הסטודנטים בנוגע למידה שבה הם מתקשים במיומנויות שפה אקדמיות בעברית

בדומה לדפוס שנמצא אצל אנשי הסגל, בתרשים 5 ניכר כי פעולות בעלות אופי אקדמי פורמלי נתפסו כקשות יותר, בראש ובראשונה קריאת טקסטים אקדמיים בעברית (כ-72%) והעברת הרצאות ומצגות קצרות בעברית (כ-66%). יותר ממחצית המשיבים דיווחו על קושי בהבנה ודיבור בעברית בהקשרים אקדמיים (הבנת הרצאות ודיבור בשיעורים), וכן על קושי בכתיבה פורמלית – הן עבודות, מבחנים ותרגילים והן פנייה רשמית למרצים ולגורמים אקדמיים.

תרשים 6: תפיסות הסטודנטים בנוגע למידה שבה הם מתקשים במיומנויות שפה יום-יומיות בעברית

מתרשים 6 עולה כי רוב הסטודנטים (כ-65-75%) דיווחו שאינם מתקשים כלל בפעולות לא-פורמליות בכל מיומנויות השפה: קריאת טקסטים קצרים בעברית יומיומית, כתיבה לא-פורמלית, הבנת שיחות יומיומיות ודיבור בשיחות כאלה.

4.4.3 סטודנטים המתקשים בעברית: אתגרי הוראה, השלכות והתמודדויות

אנשי סגל רבים תיארו בשאלות הפתוחות את דרכי ההתמודדות שלהם עם קשיי עברית של תלמידיהם ואת ההשלכות של רמת עברית נמוכה על הצלחה בלימודים, והציעו דרכים לשיפור העברית של הסטודנטים המתקשים.

התמודדות עם אתגרי הוראה הנובעים מקשיים בעברית

כמה אנשי סגל כתבו שלעתים הם והסטודנטים עוקפים את קשיי העברית באמצעות שימוש באנגלית, בין אם בדיבור או בכתיבה (הגשת עבודות באנגלית במקום בעברית, שאילת שאלות בשיעור באנגלית

וכד'). כמה אנשי סגל אף העירו שבמקצועות שהם מלמדים אנגלית רלוונטית יותר מעברית, בהיותה השפה האקדמית הבינלאומית או בשל מאפייני המקצוע (למשל, פיזיקה, הנדסה או מתמטיקה).

"בפקולטה ניתנת תמיד האפשרות לכתוב את שיעורי הבית ולהרצות באנגלית."

"הסטודנטים לעיתים בוחרים להציג באנגלית או לשלב את שתי השפות."

"כישורי האנגלית הרבה יותר רלוונטיים לפיזיקה. החומר העיוני כתוב באנגלית. רק השאלות כתובות בעברית ולכן הדרישה היחידה היא שליטה בדיבור ופחות בכתיבה. אכן יש יותר קושי בגלל שהתרגול עובר בעברית אבל רוב התוכן הוא מתמטי כלומר לא צריך עברית ברמה אקדמית כדי להבין את הקורס."

ואולם, לא בכל המקרים אפשר להיעזר באנגלית, מכיוון שיש שונות גם ברמת האנגלית של הסטודנטים ויש שמתקשים באנגלית לא פחות מאשר בעברית:

"הרבה פעמים הבעיה היא דווקא באנגלית בסיסית - מילים פשוטות וקריאת כותרות (למשל כותרות של טבלה) וגם הטקסטים המדעיים הם לרוב באנגלית, וכאן יש הרבה שמתקשים, גם יהודים וגם ערבים."

"במקצועות מדעיים רב מלל כמו ביולוגיה הם מאד מתקשים. הכמות מידע המועברת בהרצאה היא רבה והם לא תמיד מצליחים לעקוב. הבעיה עוד יותר גדולה אם גם האנגלית לא טובה כי אז לא מסוגלים להשלים מספרי הלימוד שהם לרוב כתובים באנגלית."

לבסוף, מכמה הערות עולה שהצורך למצוא דרכים לעקוף את קשיי השפה עלול לגרום לעיתים למצבים מוזרים או אף לא-נעימים בקשר בין אנשי הסגל לסטודנטים. למשל:

"קרה לי לפני מספר שבועות ששני סטודנטים הביאו לשיחה איתי סטודנט שלישי, בשל הקושי שלהם בעברית..."

"לפעמים בבחינים הם מתלחשים בערבית. במקצוע המעבדה שלנו, עובדים בזוגות. הם תמיד מדברים ביניהם בערבית, רק אם אני שואלת אותם דבר מה הם טורחים לענות בערבית. וגם אז אחד אומר לשני מה להגיד בערבית."

ההשלכות של רמת עברית נמוכה על לימודים אקדמיים

אנשי סגל רבים התייחסו לכך שרמת עברית נמוכה גוררת, כאמור, הימנעות מהשתתפות בשיעורים ושאלת שאלות שמטרתן הבהרה ושיפור ההבנה של חומר הלימוד. תוצאות נוספות הן הישגים נמוכים, אי-עמידה בדרישות קורסים (אי הגשת מטלות), העתקה או נשירה מהלימודים.

"כתוצאה מקשיי שפה, הסטודנטים נוטים לקנות עבודות מוכנות ו/או להעתיק ממקורות אינטרנטיים. הדבר גורר העלאה לוועדות משמעת ומצבים מביכים."

"אני רואה שיש אחוז גבוה של הסטודנטים הערביים שלא מגישים עבודות ו"נעלמים" באמצע השנה מהקורסים."

כמה אנשי סגל כתבו שלפעמים נעשים ניסיונות להתעלם מרמת העברית של הסטודנטים בזמן בדיקת מטלות, והם בודקים את המטלות של הסטודנטים דוברי הערבית על פי אמות מידה שונות מאשר אלו שמשמשות לבדיקת המטלות של דוברי העברית. למשל:

"לעיתים אנחנו בקורס עושים סוג של "אפליה מתקנת" לסטודנטים הערבים - כלומר, לא בודקים את המטלה שלהם עם אותו המחווה. זה ממש קשה לתת ציון על פי מחווה, לפעמים רואים כמה הסטודנט נלחם והשקיע אך עדיין התוצר ברמה נמוכה מאוד בשל קשיי שפה, הבעה והבנה."

עברית בהקשר חברתי-תרבותי

כמה מאנשי הדגל התייחסו להקשרים רחבים יותר שבתוכם הם רואים את סוגיית העברית. למשל, באחת ההערות צוין שלפעמים נוח לעבור לאנגלית גם משום שזו שפה ניטרלית, שאינה נושאת את המטען הרגשי של השימוש בעברית. בהערה אחרת הוזכרו פערי תשתיות בין החברה היהודית לערבית (בעיות אינטרנט, קושי להגיע מרחוק וכד'). אחת מהמרצות הזכירה פערים חברתיים-תרבותיים בין סטודנטים ערביים ויהודיים שהיא נתקלת בהם בשגרת ההוראה:

"כל הנושא התרבותי הוא גם חסם למשל אם אני מדברת על סדרה בנטפליקס ויש סטודנטיות מהמיגזר שאין להם או אם אני מדברת על סלב או דמות ידועה שאינה מוכרת להם או על מוצרים כגון וולט וכו'."

הצעות לשיפור רמת העברית וההשתלבות בלימודים

כמה אנשי סגל הצביעו על כך שעדיף לנסות למנוע את המצב שבו סטודנטים ערביים מתחילים את לימודיהם האקדמיים עם חסרים משמעותיים בידיעת עברית וביכולת להתמודד כהלכה עם לימודים בעברית. היו שכתבו שיש לכלול ידיעת עברית כחלק מדרישות הסף בקבלה ללימודים. ברוח דומה לכך, כמה אנשי סגל כתבו שאין טעם ללמד עברית רק לאחר התחלת לימודי התואר, אלא יש להקצות משאבים להקניית עברית במהלך לימודי התיכון, או ללמד עברית במכינה קדם-אקדמית:

"לדעתי, כל הסטודנטים ששפת אימם אינה עברית חייבים לעבור מכינה בעברית על מנת שיוכלו להתמודד בהצלחה (וללא תסכולים) עם הלימודים."

"קשה מאד עד בלתי אפשרי לעזור לדוברי ערבית במהלך הקורסים. יש ללמד עברית כבר בגילאים הצעירים יותר."

היו שהציעו ללמד עברית במהלך התואר במודל דומה ללימודי האנגלית – סיווג לרמות ולמידת כמה קורסים בהתאם לרמה.

בנוסף, כמה אנשי סגל כתבו שיש לדאוג למעטפת תמיכה משמעותית לסטודנטים הערביים, לא רק בתחום השפה אלא גם תמיכה אקדמית ורגשית. למשל:

"המוסדות האקדמיים צריכים לבנות מערכות תמיכה לסטודנטים אלו בדוגמת פר"ח, מרכזי למידה, שירותי תרגום ועוד. הפער הוא לא רק שפתי אלא גם בתרבות לימודית. יש לעשות מכינה וקורסי קיץ משלימים על כתיבה אקדמית, קריאת מאמרים וכו'."

"כדי לשפר את סיכויי ההצלחה של תלמידים דוברי ערבית אני מאמינה שיש צורך להציע ליווי מיוחד בשנה הראשונה - למשל על ידי חונך משנה גבוהה יותר."

כמה מרצים העירו שהיו שמחים לאפשרות ללמוד ערבית במסגרת עבודתם, כדי שיוכלו לתקשר בערבית עם הסטודנטים ולהנגיש להם את החומר בעת הצורך.

4.5 תפיסות כלפי מבחן יע"ל

4.5.1 הכנה לבחינה

הסטודנטים נשאלו באילו אמצעים השתמשו כדי להתכונן לבחינת יע"ל. כ-60% נעזרו בהסברים ובחומרים שבאתר מאל"ו, כ-55% נעזרו בספרים או באתרי אינטרנט המיועדים להכנה לבחינה או ללימוד עברית, וכשליש מהמשיבים למדו בקורס הכנה לבחינה. בשל בעיה טכנית אין בידינו מידע על אמצעי ההכנה שבהם השתמשו המשיבים על שאלון נבחני יע"ל.

4.5.2 הזמן המוקצב לבחינה

מהתגובות עולה כי הנשאלים אכן חווים את בחינת יע"ל כמואצת מאוד. כ-40% מהנבחנים ומהסטודנטים דיווחו שהזמן המוקצב לשלושת הפרקים עם שאלות הברירה לא הספיק להם. אחוזי המשיבים שדיווחו שהזמן המוקצב לכתיבת החיבור לא הספיק להם היו גבוהים יותר: כ-55% מהנבחנים וכ-60% מהסטודנטים. נבחנים שדיווחו שאינם משתמשים בעברית בחיי היום-יום שלהם חוו את הבחינה כמואצת יותר מנבחנים שמשתמשים בעברית בחיי היום-יום: נמצא פער של כ-15% בין שתי הקבוצות.

דיווחי הסטודנטים והנבחנים עולים בקנה אחד עם תפיסות חברי הסגל להוראת עברית. כשליש מהם סבורים שהזמן המוקצב לפרקי שאלות הברירה אינו מספיק, וכ-70% סבורים שהזמן המוקצב לחיבור קצר מדי.

4.5.3 תפיסות הנוגעות לתוקף הבחינה

נבחני יע"ל נשאלו אם צריך שמוסדות אקדמיים יקבלו מועמדים ללימודים בלי לבדוק את רמת העברית שלהם. הדעות היו חלוקות – מחצית מהמשיבים סברו שאין לבדוק את רמת העברית של המועמדים ללימודים, והמחצית האחרת השיבה שחשוב לבדוק את רמת העברית.

בנוסף, הנבחנים נשאלו אם הציון בבחינה משקף את הידע שלהם בעברית. כשליש מהמשיבים ענו שהציון משקף את רמת העברית שלהם, וכשני שלישי השיבו שלדעתם הציון אינו משקף את רמתם.

מקרב הנבחרים שדיווחו שאינם משתמשים בעברית בחיי היום-יום שלהם, אחוז זה היה אף גבוה יותר (76%).

מההערות שנכתבו בהקשר זה עלו כמה סיבות לתפיסה שהציון בבחינת יע"ל אינו משקף את רמת העברית:

הבחינה מואצת

כ-50 נבחנים כתבו שהגבלת הזמן המוקצב לבחינה גורמת ללחץ, וכתוצאה מכך ביצועיהם בבחינה אינם מיטביים ויכולתם לא באה לידי ביטוי במלואה. נבחנים רבים כתבו שאלמלא הזמן המוגבל היו מקבלים ציון גבוה יותר:

"כי בגלל אילוצי זמן אולי לא אוכל לפתור את רוב השאלות, אבל למעשה, אם היה לי יותר זמן, הייתי פותר אותן היטב."

כמה נבחנים הזכירו באופן ספציפי את הזמן המוקצב לחיבור, שלא הספיק להם כדי לכתוב תוצר שמבטא, להרגשתם, את יכולותיהם.

המשלב הלשוני בבחינה גבוה מהשפה המדוברת

הערות רבות (כ-20) עסקו בכך שהשפה בבחינה היא שפה גבוהה, ואילו בחיי היומיום הנבחרים משתמשים בשפה מדוברת שהמשלב שלה נמוך יותר. לכן הם חשים שיש חוסר התאמה בין השפה הנבדקת במבחן ו"החיים האמיתיים", כמו גם אי-הלימה בין תחושותיהם הסובייקטיביות בנוגע לידע שלהם בעברית לבין הצלחתם בבחינה.

למשל, נבחנים כתבו:

"השפה העברית באופן כללי מחולקת לשפה מדוברת ולשפה כתובה והמשוחחים בה באופן כללי לא מדברים בשפה הכתובה התקנית אלא מדברים בשפה 'מדוברת'."

"המילים שמשתמשים בהן קשות ולא שמישות בחיי היומיום".

"מבחן יעל עוסק במילים מוזרות ולא נחוצות לחיי היומיום."

השפה מושפעת מהקשר

כמה נבחנים העירו שיש הבדלים בעברית שבה משתמשים בסביבות שונות. למשל, העברית באקדמיה שונה מהשפה שהם מכירים ממקום העבודה, וזו שונה מהשפה שבה משתמשים בשיחות יום-יומיות מחוץ למקום העבודה:

"החינוך האוניברסיטאי משתמש בשפה העברית המדעית, ששונה מאוד ממה שהכרנו ולמדנו בעבר."

"אני עובד בחברת הוט, יש לי ידע טוב בעברית אבל זה רק בתחום הוט, יש לי קצת חוסר בכל מקום אחר, אם אני עובר לעבוד במקום אחר, אני משאיר את הידע מהוט (לגבי מילים כמו "תשתית" "יציבות אינטרנט" "ערוצים") ואני מקבל עוד יותר מילים ממקום העבודה החדש."

הבחינה אינה בודקת דיבור ויכולת לתקשר בעברית

נבחנים העירו שקיים פער בין השימוש שהם עושים בעברית ביום-יום, לבין העובדה שבחינת יע"ל מתמקדת בשפה כתובה. להרגשתם, הבחינה הייתה מייצגת בצורה טובה יותר את רמת הידע שלהם בעברית אם הייתה בוחנת שפה מדוברת:

"אני חושב שהמבחן פוגע בחלק מהדברים בתלמיד משום שחסרים בו כמה דברים כמו למשל השיחה והתקשורת הישירה."

"בגלל שבחיים שלי אני לא משתמשת המילים החדשות אבל מסתדרת עם האנשים אין בעיה."

"יש אלו שמתמודדים עם קושי בקריאה בשפה העברית אבל באפשרותם להבין את המשפטים והרעיונות באופן טוב ע"י שמיעה שלהם משום שהן רגילים לשפה המדוברת בשפה העברית ולא לקריאה."

הוראת עברית לעומת בחינה למדידת ידע בעברית

בהקשר למידת הרלוונטיות הכללית של הבחינה, באחת ההערות בשאלון הסטודנטים נטען שאין צורך בבחינת ידע בעברית, אלא יש להסיט את המשאבים להקניית שפה רלוונטית להקשר של לימודים אקדמיים:

"הבחינה אינה מעשירה את ידע השפה העברית ואינה עוזרת בלימודים. צריך למצוא תחליף לבחינה שיתאים יותר לסטודנטים, כמו קורסי הכנה, שיחה, בשפה העברית, מושגים המתאימים לנושאים של הלימודים."

ברוח זו, כמה נבחנים העירו שהעברית משתפרת ככל שמשתמשים בה, ולכן "רק עם תקשורת במוסד החינוכי אפשר ללמוד".

משיבה נוספת העירה שבחינת יע"ל שימשה לה עצמה כלי למיפוי כישורי העברית שלה, והדגישה את התועלת שבקורסי העברית במכינה:

"מבחן יע"ל הוא מבחן חשוב, והוא עזר לי כדי להבין המצב שלי בעברית, שאני תמיד מקבלת ציונים טובים בעברית וחזקה בשפה אבל היו לי חולשות שאני גיליתי אותם בעזרת המבחן ועבדתי עליהם... ואני חושבת שהדרך הכי טובה ללמוד ליע"ל הם קורסים העברית שלומדים אותם במכינה, כי הם ברמה הרבה יותר גבוהה ממה שמלמדים במכונים לפסיכומטרי."

חברי סגל הוראת עברית נשאלו באיזו מידה רמת הבחינה מתאימה לרמת העברית הנדרשת בלימודים אקדמיים. כמחצית מהמשיבים השיבו שהבחינה קלה מדי, וכ-40% השיבו שהרמה מתאימה. עם זאת, מספר המשיבים לשאלה זו היה קטן מאוד (23 משיבים), ולכן יש להיזהר בפרשנות הממצאים.

בנוגע לאפשרות ללמוד מהחיבור על יכולת הכתיבה בעברית, כ-75% מחברי סגל הוראת עברית ענו שאפשר ללמוד על יכולת הכתיבה בעברית על סמך החיבור בהיקף הנדרש היום בבחינה. יש לסייג ולומר שגם מספר המשיבים על שאלה זו היה קטן (21).

4.5.4 רמת הקושי של פריטי הבחינה

הנבחנים והסטודנטים נשאלו מהי לדעתם מידת הקושי של כל אחד מסוגי הפריטים בבחינת יע"ל: השלמת משפטים, ניסוח מחדש, קטעי הבנת הנקרא והחיבור. באופן כללי, הסטודנטים נטו לתפוס את הפריטים בבחינה כקלים יותר מאשר הנבחנים. לגבי כל סוגי הפריטים, כמחצית מהמשיבים מקרב הנבחנים ציינו שרמת הקושי שלהם בינונית. החיבור נתפס כקשה ביותר מכל סוגי הפריטים (סומן כקשה על ידי 28% מהנבחנים), ואחריו – קטעי הבנת הנקרא, ניסוח מחדש והשלמת משפטים (22%, 16% ו-8%, בהתאמה). בקרב הסטודנטים, אף אחד מסוגי הפריטים לא סומן כקשה על ידי יותר מ-10% מהמשיבים. סוגי הפריטים דורגו כקלים על ידי 40-62% מהסטודנטים. סוג הפריטים הקשה ביותר לדעת הסטודנטים היה ניסוח מחדש: 10% מהם סימנו אותו כקשה.

מקרב הנבחנים, הנבחנים שדיווחו שאינם משתמשים בעברית בחיי היום-יום מצאו את כל סוגי הפריטים קשים יותר בהשוואה לנבחנים שדיווחו שהם משתמשים בעברית בחיי היום-יום¹.

4.5.5 תפיסות בנוגע לבחינת ידע בעברית – תוכן הבחינה ואופן העברתה

נבחני יע"ל, הסטודנטים וסגל הוראת עברית התבקשו לסמן את מידת הסכמתם עם היגדים הנוגעים לתוכן בחינת יע"ל החדשה (בהשוואה למצב היום) ולאופן ההעברה של הבחינה. חלק מההיגדים הופיעו בכל שלושת השאלונים, כמה היגדים הופיעו רק בשאלוני הסגל, וכמה היגדים הופיעו רק בשאלוני הנבחנים והסטודנטים. הממצאים מתוארים כאן לפי נושאי ההיגדים – תוכן ומבנה הבחינה, ואופן ההעברה של הבחינה.

תוכן ומבנה הבחינה

הרוב הגדול של חברי הסגל (80%) אינו סבור שהבחינה ארוכה מדי, וגם שקטעי הקריאה אינם ארוכים ועמוסים מדי (95% מאנשי הסגל לא הסכימו עם ההיגד). הסטודנטים והנבחנים, לעומת זאת, חלוקים בדעתם בנוגע לאורך הבחינה: כ-45% סבורים שהיא ארוכה מדי ויש בה יותר מדי שאלות, אך כ-30% לא הסכימו עם ההיגד וכרבע סימנו שאין להם עמדה בנושא.

חברי הסגל נשאלו אם רצוי שהבחינה תבדוק יותר בהרחבה את יכולת הכתיבה של הנבחנים, אוצר המילים שלהם ושליטתם בדקדוק. כ-60% מחברי הסגל סברו שרצוי שהבחינה תבדוק בהרחבה רבה יותר את יכולת הכתיבה ואוצר המילים. בנוגע לדקדוק, הנטייה היא שאין צורך להרחיב את הבדיקה יותר

¹ הטבלה מופיעה בנספח.

מכפי שנעשה היום: 55% מהסגל סברו כך, לעומת 35% שסברו שרצוי להרחיב את בדיקת השליטה בדקדוק.

הסטודנטים, הנבחנים והסגל נשאלו אם לדעתם נכון להוסיף לבחינה מיומנויות שפה שאינן נבדקות בה כיום – דהיינו, דיבור והבנת הנשמע. רוב חברי הסגל (כ-70%) ענו שיש מקום להוסיף מיומנויות אלה. לעומת זאת, בקרב הנבחנים והסטודנטים הדעות חלוקות: קרוב למחצית המשיבים סבורים שלא חשוב להוסיף מיומנויות אלה לבחינה, ואחוזים דומים סבורים שנכון לעשות זאת.

אחד הסטודנטים העיר בנוגע להוספת מיומנויות דיבור והבנת הנשמע:

מרבית הניגשים לבחינת יעל הם תלמידים שסיימו תיכון לאחרונה. לכן, אני סבור (מניסיוני) שדיבור ושמיעה בשפה העברית יכול להיות קשה עבורם כי הם לא התנסו בזה.

אופן ההעברה של הבחינה

הנבחנים, הסטודנטים והסגל נשאלו אם רצוי להקליד את החיבור במחשב במקום לכתוב אותו בנייר ועיפרון. בתגובות של שלוש הקבוצות ניכרת התנגדות לשינוי: רוב הנבחנים והסטודנטים (70%) השיבו שאין לכך מקום, ומקרב הסגל 38% תומכים במהלך. בדומה לכך, רוב הסטודנטים והנבחנים אינם סבורים שרצוי לבצע את הבחינה כולה במחשב במקום בנייר ועיפרון: 26% מקרב הסטודנטים ו-19% מקרב הנבחנים רואים שינוי זה בחיוב. בקרב הנשים, ההתנגדות למחשוב הבחינה ולהקלדת החיבור גדולה יותר מאשר בקרב הגברים: כ-75% מהנבחנות, לעומת כ-50% מהנבחנים, הביעו אי-הסכמה עם היגדים אלה.

הסטודנטים והנבחנים נשאלו גם מה דעתם לגבי העברת החיבור לתחילת בחינת יע"ל. הדעות בנושא היו חלוקות: כשליש הסכימו עם ההיגד, כשליש התנגדו, ואחוזים גבוהים יחסית (20-30%) השיבו שאין להם עמדה בנושא.

נבחנים רבים העירו שביצוע בחינת יע"ל לאחר הבחינה הפסיכומטרית אינו אופטימלי, מכיוון שהם עייפים מהבחינה הפסיכומטרית וכתוצאה מכך הביצועים שלהם בבחינת יע"ל אינם מיטביים:

"אני ביצעתי את המבחן לאחר מבחן הפסיכומטרי כאשר לא היה לי כוח ולא השקעתי מאמץ."

"לרוב עושים את המבחן הזה לאחר מבחן הפסיכומטרי כאשר הנבחנים שרויים בתשישות וזה מה שגורם לפגיעה בהצלחה שלהם במבחן הזה."

5. סיכום

לרוב הסטודנטים ונבחני יע"ל יש רקע קודם בעברית: רוב הסטודנטים ורוב נבחני יע"ל דיווחו על לימודי עברית קודמים במסגרות שונות.

שליטה בכל מיומנויות השפה בעברית נתפסת כנחוצה להצלחה בלימודים אקדמיים: הרוב הגדול של הסטודנטים ושל אנשי הסגל תופסים את כל מיומנויות השפה כנחוצות להצלחה בתואר הראשון במידה בינונית או רבה. לצד מיומנויות אקדמיות פורמליות, גם מיומנויות שפה יום-יומיות חשובות לתואר – כפי שבולט בדירוגי הסטודנטים. הסטודנטים צריכים להשתלב גם בלימודים בעברית, וגם בחברה דוברת עברית. מכאן שכדאי להתייחס לעברית באקדמיה לא רק בהיבט הצר של "עברית אקדמית".

בהקשר של המיומנויות האקדמיות הנחוצות, מעניין לציין שקריאת טקסטים אקדמיים בעברית דורגה כנחוצה ביותר רק על ידי כמחצית מהסטודנטים. הסבר אפשרי אחד לכך הוא שסטודנטים נמנעים מקריאת טקסטים אקדמיים בעברית, ומשתמשים באסטרטגיות אחרות (כגון סיכומים שהם משיגים ממקורות שונים). הסבר אפשרי אחר הוא שהיות שהשפה האקדמית הבינלאומית היא אנגלית, רוב הקריאה נעשית באנגלית וקריאה אקדמית בעברית נחוצה פחות. הסבר זה עולה בקנה אחד עם העובדה שגם אנשי הסגל סברו שקריאה של טקסטים אקדמיים בעברית אינה נחוצה במיוחד. הערותיהם של אנשי הסגל בנוגע לשימוש באנגלית כדי להתמודד עם רמת עברית נמוכה מחזקות הסבר זה.

פער בין תפיסות הסטודנטים והסגל בנוגע להערכת רמת העברית של הסטודנטים: באופן כללי, הסטודנטים מעריכים את הרמה שלהם בעברית כגבוהה יותר מכפי שהסגל מעריך אותה. לגבי מיומנויות השפה השונות, בכל מיומנויות השפה אחוזים קטנים יותר של סטודנטים דיווחו על קושי בהשוואה להערכות המרצים. מכלל הממצאים נראה שההסבר לפער הוא "ניפוח" ההערכות העצמיות של הסטודנטים – בין אם בגלל הטיה תפיסתית כלשהי, או בגלל הטיה בתגובות לשאלון הנובעת מרצייה חברתית. בכל מקרה, התמונה המצטיירת מהתשובות הפתוחות שכתבו אנשי הסגל היא של קשיים נרחבים בעברית.

שונות גדולה בשליטה בעברית בקרב הסטודנטים: מדיווחי אנשי הסגל עולה כי יש שונות מאוד גדולה בשליטה בעברית בקרב הסטודנטים. מכאן שכל מענה שמטרתו שיפור רמת העברית של הסטודנטים צריך להתייחס לנושא השונות – למשל, באמצעות קורסי עברית המותאמים לרמות שונות, חונכות אישית, וכו'.

דרכי התמודדות עם קשיים בעברית: חברי סגל אקדמי העירו כי הם רואים קשר בין רמת עברית נמוכה לבין הימנעות מלקיחת חלק פעיל בשיעורים, הישגים נמוכים, ואף העתקה, קניית עבודות ונשירה. מהערותיהם עולה שדרך התמודדות נפוצה עם קשיי עברית אצל סטודנטים היא שימוש באנגלית במידת האפשר, כמו גם ניסיון להתעלם מרמת העברית בזמן בדיקת מטלות. לאור הקשיים בהתמודדות עם

רמת עברית נמוכה במהלך הלימודים, עלו הצעות להקדים לימודי עברית לתואר (מכינה בעברית), ולדאוג למעטפת תמיכה משמעותית – שפתית, אקדמית ורגשית – לסטודנטים ערביים.

בחינת יע"ל הנוכחית אינה מייצגת נאמנה את רמת העברית של הנבחנים: באופן כללי, הנבחנים סבורים שהבחינה אינה משקפת את רמת העברית שלהם. רבים מהם סבורים שההיבחות במגבלת זמן גורמת ללחץ ולביצוע לא מיטבי בבחינה. בנוסף, נטען שהבחינה מקיפה מיומנויות מצומצמות מדי (רק קריאה וכתובה) והתוכן שלה אקדמי מדי (שפה גבוהה, אוצר מילים לא שימושי). נבחנים ציינו שיש פער בין העברית היומיומית ומיומנויות הדיבור והשמיעה, שבהן הם משתמשים יותר בחיי היום-יום, לבין משלב השפה והמיומנויות הנבדקות בבחינת יע"ל. לדבריהם, הם מרגישים שהם מסתדרים כהלכה בעברית יום-יומית, והבחינה אינה משקפת זאת.

בחינת יע"ל הנוכחית אינה בודקת את כל מיומנויות העברית הרלוונטיות לאקדמיה: גם אנשי הסגל וגם הסטודנטים חושבים שכל מיומנויות השפה – הן אקדמיות-פורמליות והן יום-יומיות – חשובות להצלחה בלימודים. לאור זאת, כדי שבחינה הבודקת ידע בעברית כחלק מתהליך הקבלה ללימודים תהיה רלוונטית ללימודים, היא צריכה להקיף את כל מיומנויות השפה ולבחון לא רק עברית אקדמית פורמלית במשלב גבוה, אלא גם עברית יום-יומית לא-פורמלית.

התייחסויות לשינויים בתוכן בחינת יע"ל ובאופן העברתה: לדעת הסגל אורך הבחינה סביר, ורצוי אף להאריכה כדי לבחון מיומנויות שפה נוספות. בנוסף, מבין המיומנויות שנבדקות היום בבחינת יע"ל אנשי הסגל סבורים שאפשר להרחיב עוד את בדיקת אוצר המילים ויכולת הכתיבה (אם כי אורך החיבור מספיק, לדעת רובם, להערכת יכולת הכתיבה של הנבחנים). עמדות הסגל משתלבות בתפיסתם הכללית שרמתה של הבחינה נמוכה מדי, ושרמת העברית של הסטודנטים נמוכה מהדרוש ללימודי תואר ראשון. יש לציין שלא ברור על איזה צורך של אנשי הסגל תענה ההרחבה שהם מבקשים בבחינה: האם כך יוכלו למפות באופן מדויק יותר את שליטתם של הסטודנטים במיומנויות השפה? או שזו דרך נוספת להדגיש עד כמה שליטה בכל מיומנויות השפה העברית חשובה, לדעתם, להצלחה בלימודים ושהסטודנטים צריכים לשלוט היטב בשפה עוד לפני הלימודים?

בקרב הסטודנטים והנבחנים ניכרים חילוקי דעות בנוגע להוספת מיומנויות נוספות לבחינה ולהרחבת נושאים הנבדקים בה. סביר להניח שבתור האוכלוסייה הנבחנת הם אינם מעוניינים להיות נתונים ללחץ נוסף, וחוששים שכל שינוי יהפוך את הבחינה לקשה יותר.

לגבי אופן העברת הבחינה, הסגל אינו רואה צורך מיוחד במחשוב הבחינה כולה או בהקלדת החיבור, אך גם אינו מפגין עמדות שליליות חד-משמעיות בסוגיות אלה. לעומת זאת, רוב הנבחנים והסטודנטים סבורים שאין זה נכון לעבור לבחינה ממוחשבת – כולה או בחלקה. לכן, מאוד ייתכן שהשינויים המתוכננים בפורמט ההעברה של הבחינה ייתקלו בהתנגדות מצד אוכלוסיית הנבחנים. חשוב למצוא

דרכים לקיים שיח עם הנבחנים, בתור קבוצה מרכזית של בעלי עניין בבחינה, בנוגע לשינויים המתוכננים, להסביר מה התועלת הצפויה מהם לדעת מפתחי הבחינה, ולשמוע את עמדותיהם בנושא.

6. נספח טבלאות

טבלה 3: תפיסות הסטודנטים בנוגע למיומנויות שפה בעברית הנחוצות להצלחה בלימודים

אין לי עמדה	נחוצה במידה מועטה	נחוצה במידה בינונית	נחוצה במידה רבה	
לקרוא טקסטים קצרים בעברית יומיומית (למשל הודעות טקסט או מודעות)	7 (2%)	30 (8%)	89 (26%)	221 (64%)
לקרוא טקסטים אקדמיים בעברית (למשל מאמרים)	4 (1%)	37 (11%)	109 (31%)	196 (57%)
להבין את הנאמר בשיחות יום-יומיות בעברית (למשל בספרייה או בקפיתריה)	2 (1%)	18 (5%)	38 (12%)	269 (82%)
להאזין להרצאות אקדמיות בעברית	1 (0%)	19 (6%)	68 (20%)	250 (74%)
לפנות בכתב בעברית רשמית למרצים ולגופים אקדמיים (למשל בדוא"ל)	1 (0%)	26 (8%)	83 (25%)	222 (67%)
לכתוב טקסטים קצרים בעברית לא פורמלית (למשל באתר הקורס או בקבוצת ווטסאפ המשמשת את התלמידים)	4 (1%)	47 (14%)	106 (31%)	182 (54%)
לכתוב תרגילים, עבודות ותשובות לשאלות בבחינות	3 (1%)	18 (5%)	50 (15%)	262 (79%)
לדבר בשיעורים (למשל לשאול שאלות או להביע דעה)	3 (1%)	16 (5%)	65 (19%)	249 (75%)
להעביר הרצאות קצרות או מצגות בעברית	6 (2%)	38 (12%)	71 (21%)	211 (65%)
לדבר בעצמי בשיחות יום-יומיות בעברית (למשל בספרייה או בקפיתריה)	1 (0%)	17 (5%)	77 (23%)	243 (72%)

טבלה 4: תפיסות נבחני יע"ל בנוגע למידת הקושי של מרכיבי הבחינה

קשה	בינוני	קל	
38 (8%)	223 (50%)	187 (42%)	השלמה משפטים
71 (16%)	238 (53%)	140 (31%)	קטעי ניסוח מחדש
98 (22%)	240 (53%)	112 (25%)	קטעי הבנת הנקרא
127 (28%)	201 (45%)	119 (27%)	חיבור

טבלה 5: תפיסות נבחני יע"ל בנוגע לזמן המוקצב לחלקי הבחינה

הזמן לא הספיק לי	הזמן הספיק לי	היה יותר זמן ממה שנדרש לי	
189 (43%)	223 (50%)	32 (7%)	שלושת הפרקים עם השאלות ה"אמריקאיות" (20 דקות לפרק)
252 (57%)	174 (39%)	18 (4%)	כתיבת חיבור (15 דקות)

טבלה 6: תפיסות נבחני יע"ל בנוגע למידה שבה הציון ישקף את רמת העברית שלהם

144 (32%)	לדעתי הציון ישקף את רמת העברית שלי
301 (68%)	לדעתי הציון לא ישקף את רמת העברית שלי

טבלה 7: תפיסות נבחני יע"ל בנוגע להיבטים שונים של הבחינה

לא נכון	אין לי עמדה	נכון	
134 (31%)	103 (24%)	192 (45%)	יש בבחינה יותר מדי שאלות
61 (14%)	33 (8%)	334 (78%)	קשה להיבחן בבחינת יע"ל מיד אחרי הבחינה הפסיכומטרית
236 (56%)	66 (16%)	116 (28%)	חשוב שהבחינה תבדוק גם הבנת הנשמע בעברית
196 (46%)	49 (12%)	179 (42%)	חשוב שהבחינה תבדוק גם יכולת דיבור בעברית
296 (70%)	70 (17%)	55 (13%)	עדיף להקליד את החיבור ולא לכתוב אותו בכתב יד
285 (67%)	62 (15%)	79 (18%)	עדיף שהבחינה כולה תתבצע במחשב, ולא בנייר ועיפרון
165 (38%)	90 (21%)	174 (41%)	רצוי שמטלת החיבור תהיה בתחילת הבחינה ולא בסופה

טבלה 8: תפיסות נבחני יע"ל בנוגע לרמת הקושי של פריטי הבחינה, לפי מידת השימוש בעברית

לא משתמש/ת בעברית ביום יום			כן משתמש/ת בעברית ביום יום			
קשה	בינוני	קל	קשה	בינוני	קל	
23 (17%)	72 (54%)	41 (30%)	15 (5%)	148 (48%)	145 (47%)	השלמת משפטים
40 (29%)	78 (58%)	18 (13%)	30 (10%)	159 (51%)	119 (39%)	קטעי ניסוח מחדש
33 (24%)	79 (58%)	25 (18%)	64 (20%)	159 (52%)	86 (28%)	קטעי הבנת הנקרא
59 (44%)	57 (42%)	19 (14%)	67 (22%)	142 (46%)	99 (32%)	חיבור

RR-23-02
דצמבר 2023